

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.091 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» на підставі прилюдного захисту дисертації ««Ключ розуміння» Йоаникія Галятовського в контексті українського барокового проповідництва» за спеціальністю 035 «Філологія» 16 лютого 2023 року.

Бомко Лілія Олександрівна, 15.03.1994 року народження, громадянка України, освіта повна вища. У 2017 році закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка та здобула ступінь магістра і отримала повну вищу освіту за спеціальністю «Українська мова і література» та дістала професійну кваліфікацію магістра філології, викладача української мови та літератури.

З 09.2017 по 09.2021 року навчалася в аспірантурі на кафедрі української літератури ім. акад. Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України (денна форма навчання).

Працює асистентом кафедри української літератури імені акад. Михайла Возняка Міністерства освіти і науки України з 09.2021 до цього часу.

Дисертацію виконано на кафедрі української літератури імені акад. Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: **Криса Богдана Семенівна**, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури імені акад. Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Здобувачка має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, 3 статті у наукових фахових виданнях України, 0 монографій:

1. Бомко Л. Проповіді на Стрітення Господнє Кирила Транквіліона Ставровецького та Йоаникія Галятовського: порівняльний аналіз // Наукові записки національного університету «Острозька академія». Острог, 2018. Вип. 4 (72). С. 140–143.
2. Бомко Л. Страсті Христові у проповідях Йоаникія Галятовського та Лазаря Барановича // Сіверянський літопис. Науковий журнал. Чернігів, 2020. Вип. 3 (153). С. 164–173.
3. Бомко Л. Жанрові особливості української барокової проповіді // Слово і Час. 2022. №1 (721). С. 69–81.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Шмігер Тарас Володимирович, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, зауваження:

1. З тексту дисертації може скластися враження, що українське проповідництво існувало окремо від польського, але перебування в одній державі – Речі Посполитій – стимулювало до багатшої палітри контактів. Дослідження було б глибшим, якби дисертантка поглянула на ключові теоретичні праці польських риториків, наприклад Матея Казимира Сарбевського, та загалом на творчість польських єзуїтів, з якими вели дискусії раніше покоління українських словесників.

2. Дисертантка виправдано зосередилася на взаємовпливах інших проповідників XVII-XVIII сторіч, але було б добре поглянути і на використання тих – здавалося б – «давніх» риторичних фігур у сьогоденні, наприклад у проповідях митр. Андрея Шептицького, архієп. Адама (Олександра Дубця), архієп. Ігоря (Юрія Ісіченка). З одного боку, це показало би життєвість цих риторичних фігур поза періодом бароко, а з іншого, було би стимулом використовувати проповідницький потенціал проповідей Йоаникія Галятовського сьогодні й завтра або констатацією, що це таки відбувається і що панотці не ставляться до його творів лише як до документів доби.

3. Дисертантка не звертається до здобутків комунікативної та прагматичної лінгвістики, а вони теж могли би розкрити окремі грані художнього таланту Йоаникія Галятовського.

2. Татаренко Алла Леонідівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри слов'янської філології ім. професора Іларіона Свенціцького Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, надала позитивну рецензію без зауважень.

3. Галета Олена Ігорівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. Запропонована до розгляду дисертація виглядає цілісно і продумано, а також надихає до наступних міркувань. Зокрема, продовжуючи зіставлення принципу квадриги в інтерпретації біблійного тексту, який передбачає вирізнення буквального, алегоричного, аналогічного й морального тлумачення (за Іваном Касіяном Римлянином), і сучасної герменевтики, хотілося б зрозуміти, чи алегоричне можна сприймати також у сучасному розумінні символічного? Принаймні, до цього схиляє

опис алегоричного тлумачення як пошуку міфологічних значень і покликання при цьому на роботи Ернеста Кассіра, який розглядав сфери культури саме як символічні форми.

2. Зацікавлює також те, що Кирило Транквіліон Ставровецький та Йоаникій Галятовський названі творцями авторських міфів. Це поняття усталилося в літературознавстві, зокрема, українському, щойно у другій половині ХХ століття і стосувалося індивідуалізованої, внутрішньо інтегрованої творчості окремих авторів, яку можна трактувати як світотворчість за посередництвом мови. Вочевидь, у стосунку до творчості барокових авторів воно набуває нових значеннєвих відтінків.

3. І нарешті, хотілося б докладнішого з'ясування схожості/розбіжності між бароковими концептами й концептуальними метафорами, по які йдеться у праці "Метафори, якими ми живемо" Марка Джонсона і Джорджа Лакоффа.

4. Левченко Наталія Микитівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури та журналістики ім. проф. Леоніда Ушкалова Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Міністерства освіти і науки України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Спонукає до дискусії ствердження пані Лілії Бомко, у якому вона визначає терміни герменевтика й екзегетика як тотожні в їхньому широкому значенні з огляду на те, що вони обидва є теорією тлумачення, на що вказує їхня етимологія (с. 42).

2. У вузькому значенні дослідниця акцентує увагу лише на незначних розбіжностях і, зокрема зазначає: «Екзегетика стосується тлумачення Святого Письма або старовинних текстів, тоді як конотаційна перспектива герменевтики сягає поза межі біблійного тлумачення – у філософські й літературні тексти і контексти. Герменевтика передусім є мистецтвом тлумачення чи точніше, за словами Вільгельма Дільтея: «вченням про мистецтво витлумачення писемних пам'яток».

У середині витлумачення екзегетика більш наближена до пояснення, а герменевтика – до розуміння тексту, що говорить лише про незначну відмінність та не передбачає «жодної твердої межі». Під розумінням Дільтей вбачає процес, «у якому ми зі знаків, чуттєво даних іззовні, пізнаємо певний внутрішній зміст». Поль Рікер, аналізуючи Дільтелеву опозицію пояснення і розуміння, називає останнє поняття «інтерпретацією, що є особливою сферою розуміння» (с. 42-43).

Таку думку дослідниці, засновану на концепціях герменевтів ХХ століття, вважаю хибною. Для Церкви канони тлумачення визначалися винятково Словом Божим і окреслювалися сакральною герменевтикою (*hermeneutica sacra*). Істинність Біблії жодним чином не могла підлягати сумніву, а біблійна герменевтика не мала права сягати поза межі біблійного тлумачення у філософські й літературні тексти і контексти, тому канони тлумачення навіть не передбачали використання правил з'ясування істинності текстів Святого Письма. Канони тлумачення Біблії зводилися до опанування норм правильного досягнення абсолютної істини, здебільшого прихованої за біблійним фігуратизмом.

3. Аналізуючи Богородичний цикл проповідей Йоаникія Галятовського, пані Лілія зазначає: «Проповідник детально описує дев'ять рівнів Небесного Раю: Ангельський, Архангельський, Князівства, Власті, Митарства, Панства, Трони, Херувими і Серафими» (с.160). На завершення дискусії прошу охарактеризувати кожен із цих рівнів, використаних проповідником.

5. Борисенко Катерина Григорівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та суспільно-гуманітарних наук Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая Міністерства освіти і науки України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Доробок Йоаникія Галятовського та Дмитра Туптала дослідниця аналізує з огляду на спільну природу образів, хоча вона вказує на суттєві розбіжності між стилем обидвох авторів. Відтак хочемо завважити, що потрактування легенд зі збірника «Руно орошенное» святителя Димитрія як проповідей видається дещо дивним. Робота лише б виграла, якби пані Лілія звернулася безпосередньо до проповідей Туптала українського періоду. Також цікавим би видався аналіз творів, у яких святитель Димитрій безпосередньо звертається до доробку Йоаникія, зокрема в трактаті «Розыск о Расколнической брынской вѣрѣ».

2. Разом із тим хочемо зазначити, що студія тільки б виграла, якби Лілія Олександрівна, окреслюючи бароковий контекст проповіді, також звернулася до творів Івана Леванди, чия творчість ніби підсумовує розвиток жанру цього періоду, а також до наукових праць Ольги Новик.

Загальна оцінка роботи і висновок. Дисертаційне дослідження **Бомко Лілії Олександрівни** на тему «**«Ключ розуміння» Йоаникія Галятовського в контексті українського барокового проповідництва**» є самостійною та ґрунтовною науковою працею, що виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності. У ній досліджено творчість однієї з найяскравіших постатей української літератури XVII століття – Йоаникія Галятовського. У контексті барокового проповідництва збірка його проповідей “Ключ розуміння” вирізняється новаторським характером та репрезентує оригінальні особливості жанру, які розвивають традицію. Поєднання у казаннях Галятовського характерних елементів його творчої манери та тяглості біблійного Передання дає змогу поглянути на традицію проповідництва як на цілісність у перспективі широкого поля прочитання дискурсу літературного стилю письменника.

На основі широкої джерельної бази вперше комплексно проаналізовано збірку казань “Ключ розуміння” Йоаникія Галятовського в контексті українського барокового проповідництва. Крізь призму взаємодії теоретичних постулатів і практики проповідництва дисертантка простежила як тяглість проповідницької традиції, так і динаміку змін. На основі префігурації та чотирьох сенсів тлумачення Святого Письма розглянуто специфіку проповідницької герменевтики з огляду на жанрові особливості барокової проповіді та на періоди її розвитку – ранній (Кирило

Транквіліон Ставровецький) і зрілий (Антоній Радивиловський, Лазар Баранович, Дмитрій Туптало, Стефан Яворський). Праця дисертантки є важливою у дослідженні літературного канону барокового проповідництва. Цінним є окреслення у дисертації творчої манери кожного з названих авторів, виявлення індивідуальних особливостей їхнього стилю. У такому плані «Ключ розуміння» Йоанікія Галятовського постає як явище, що дозволяє на тлі типологічних ознак спостерігати за проявленням творчої індивідуальності.

Здобувачка обґрунтувала висновок, що збірка “Ключ розуміння” Йоанікія Галятовського, увиразнюючи контекст традиції, репрезентує ті особливості, які помітно оновлюють жанр проповіді. У такому плані біблійне Передання допомагає поглянути на традицію проповідництва як на цілісність у перспективі широкого поля прочитання літературного стилю письменника.

Під час вивчення традиції дисертантці вдалося виявити джерела української барокової проповіді, текстове втілення Передання, заснованого на Божому Об’явленні та Святому Письмі. Дисертація доповнює дослідження творчості Йоанікія Галятовського та традиції українського барокового проповідництва.

Результати досліджень, які наведено у дисертаційній роботі та опубліковано в наукових статтях, належать авторці і є її науковим доробком. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Праць, опублікованих у співавторстві, немає. Обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів дослідження базуються на детальному підході до вивчення джерельної бази, насамперед збірок проповідей XVII століття. Отримані результати розширюють, доповнюють і поглиблюють сучасні наукові знання про збірку “Ключ розуміння” Йоанікія Галятовського в контексті українського барокового проповідництва. На основі детального текстуального аналізу виокремлено жанрово-семантичні, структурно-композиційні особливості стилю, а також розглянуто риторику й герменевтику казань Йоанікія Галятовського.

Отримані результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у лекційних курсах з історії української літератури, під час вивчення давньої літератури, а також викладення спеціальних курсів з історії українського проповідництва, особливо барокового; при підготовці узагальнювальних праць з української літератури та культури, наукових студій, підручників, довідкової літератури, спеціальних медієвістичних праць, для студентів гуманітарних факультетів закладів вищої освіти України.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що нагромаджений фактичний матеріал, спосіб його узагальнення та систематизації, наведені приклади та висновки роботи дає змогу ґрунтовно вивчити особливості традиції українського барокового проповідництва. Вони можуть використовуватися викладачами-гуманітаріями вищих навчальних закладів, а також сучасними священниками-проповідниками.

За кількістю і рівнем публікацій, апробацією на наукових конференціях дисертація «**«Ключ розуміння» Йоанікія Галятовського в контексті українського барокового проповідництва»** відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка, **Бомко Лілія Олександрівна**, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

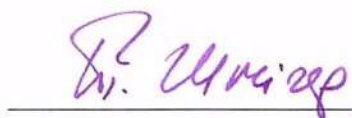
Результати відкритого голосування:

«За» – 5 (п'ять) членів ради.

«Проти» – 0 (німає) членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.091 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Бомко Лілії Олександрівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 35.051.091

д.ф.н., доц. Тарас ШМИГЕР

